

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

חמדת ימים HEMDAT YAMIM

פרשת השבוע עקב תשפ"ג

על קול ערב, ערבות וערבות (חלק א)

הרב יוסף כרמל, ראש כולל 'ארץ חמדה'

במעלתו של הקול עסקנו בשבועיים האחרונים (עינינו פרשת דברים תשפ"ג; פרשת ואתחנן תשפ"ג).

בכותרת עסקנו בקיצור, גם בדברינו לפרשת ויחי תשפ"ג.

נביא שוב את דבריו של בעל "תפארת שלמה", על פרשיות מקץ וויגש:

"אמנם הנה נודע כי בחינת יהודה הוא בחינת המלכות... הנה בחינת המלכות שלמעלה שם הוא עיקר הערבות. (לכך) יעקב תיקן תפלת ערבית לרמז ענין הערבות אשר התחיל מיעקב אבינו. וזה שנאמר: "השמיעיני את קולך כי קולך ערב" (שיר השירים ב' יד). כי בענין התפלה בזאת יעלה לרצון למעלה אם היא בבחינת ערבות להתפלל כל אחד ואחד בעד חברו. וזה גם כן "מעריב ערבים" בחינת הערבות. לכן כאשר בא ראובן לפני אביו בראשונה בטענת "את שני בני תמית" (בראשית מ"ב לו) לא פנה אליו. אך יהודה כאשר בא בטענת הערבות "אנכי אֶעֱרְבֶנּוּ מִיַּד הַבְּקָשָׁנוּ" (מ"ג ט), כתיב אח"כ "וְאֵל שְׂדֵי יִתְּן לָכֶם רֶחֱמִים" (שם מ"ג יד). כי אז בטח לבו כי מהר יצמח להם הישועה על ענין מכירת יוסף. וזהו שכתוב כאן "כִּי עֲבָדְךָ עָרַב אֶת הַנְּעָר מִעַם אָבִי" (שם, מ"ד לב) וכתוב מיד אח"כ "וְלֹא יָלַל יוֹסֵף לְהִתְאַפֵּק" (שם, מ"ה א), כי היה מיד התיקון נצמח על מכירת יוסף. והוא הרמז על הגאולה העתידה במהרה בימנו מה שפגמו בענין הערבות מה שמכרו את יוסף. כי הגאולה העתידה במהרה בימנו יהיה גם כן ע"י האחדות בין בני ישראל, בבחינת הערבות, איש את רעהו יעזרו באהבה ואחיה וריעות אמון".

עד כאן דבריו העמוקים והנפלאים שנדמה כי נכתבו כהדרכה לימים אלה. ננתח אותם משפט משפט ונתחיל בהקדמה.

הרב שלמה ב"ר דב צבי הכהן רבינוביץ, נולד בשנת תקס"א (1801) והסתופף אצל גדולי החסידות בדורו: היהודי הקדוש

מפשיסחא וה'חוזה' מלובלין. מטרתו היתה להסביר כיצד יתקבלו תפילותינו, כיצד נחיש את גאולתנו ונזכה למה שהיה חלום

רחוק בימיו, למדינה יהודית עצמאית בארץ ישראל. הוא פותח את דבריו בהנחת יסוד ("הנה נודע"):

"אמנם הנה נודע כי בחינת יהודה הוא בחינת המלכות", כלומר המלכות ניתנה ליהודה, כמפורש בפרשת ויחי "לא יסור שִׁבְט

מִיְהוּדָה" (מ"ט י).

בהמשך הרב ידון בבירור: איך ניתן לזכות בחידוש המלכות = שלטון יהודי עצמאי (הראייה קוק במשפט כהן) בארץ ישראל?

דבריו: "הנה בחינת המלכות שלמעלה שם הוא עיקר הערבות" טעונים הסבר.

מצאנו כי נחלקו חכמים: "אמר רבי יהודה: שני רקיעים הן... ריש לקיש אמר: שבעה, ואלו הן: וילון, רקיע, שחקים, זבול, מעון, מכון, ערבות... ערבות - שבו צדק, משפט וצדקה, גנזי חיים וגנזי שלום וגנזי ברכה, ונשמתן של צדיקים, ורוחות ונשמות שעתיד להיבראות, וטל שעתיד הקדוש ברוך הוא להחיות בו מתים" (חגיגה דף יב ע"ב).

בסוגיא בדיון בדעת ריש לקיש, מפורט המקור המובא בפסוקים לכל רקיע. אנו נתרכז ברקיע השביעי (ביטוי שהשתרש גם בלשון

הרחוב = המקום שכולם רוצים להיות בו). שמו של רקיע זה הוא "ערבות" מקורו בתנ"ך הוא הפסוק בתהילים: "שירו לאלהים

זְמִירוֹ שָׁמוֹ סִלוֹ לְרֹכֵב בְּעֲרֹבוֹת בָּיָה שָׁמוֹ וְעֲלָזוֹ לְפָנָיו" (ס"ח ה).

על פי הגמרא, לרקיע זה חשיבות מרובה בגלל תכולתו המיוחדת, ונזכיר במיוחד את הצדק, המשפט והצדקה.

רבי ברוך בן שמואל ממגנצא, פוסק ופייסן שחי לפני כתשע מאות שנה, עשה "ייחסי ציבור" מצוינים לרקיע זה, בזמירת השבת

המפורסמת שחיבר: "ברוך אל עליון". נצטט את הבית השני: "רוכב בערבות קלך עולמים, את עמו לשבות אֵזֶן בְּנַעֲמִים, בְּמַאֲכָלֵי

עֲרֹבוֹת (לזה נגיע בהמשך) בְּמִינֵי מְטַעֲמִים, בְּמִלְבוּשֵׁי כְבוֹד זָבַח מְשֻׁפָּה".

הקשר בין ההיגד הראשון, העוסק במלכות, לשני, העוסק ברקיע השביעי - המכונה ערבות, מבוסס גם על חכמי האמת שקישרו

את ספירת המלכות עם הרקיע השביעי.

נוסיף במאמר מוסגר, כי לשיטתם זה המקור לכך שהאושפזין בסוכה ביום השביעי, שהוא יום הערבות, הוא דוד המלך וד"ל.

נסכם כי הערבות ההדדית היא הבסיס למדינה יהודית עצמאית בארץ ישראל!

השכם והערב, בכל יום, חייבים לשנן זאת.

לע"י הנופלים במערכה על הגנת המולדת היי"ד

לעילוי זשבת

הרב ישראל רוזן יי"ג בחשוון תשע"ח	הרב יהושע רוזן ט"ו באדר א' תשפ"ב	מר משה וסרצוג כי בתשרי תשפ"א	פרופ' ישראל אהרוני יי"ד בכסלו תשפ"ג	הרב ד"ר גריי האכנוים יי"ח באדר ב' תשפ"ב
מרת לאה מאיר כ"ז בניסן תשפ"ב	מר יצחק טרשנסקי כ"ח באדר תשפ"א	מר זליג וגבי' שרה ונגרובסקי כ"ה בטבת תשפ"ב / י' בתמוז תשע"ד	מר זליג וגבי' שרה ברכפלד (שרה - ט"ז בטבת תש"ף)	מר שמואל וגבי' אסתר שמש יי"ז בסיון / כ' באב
בלהה בת ישראל מרמורש ז"ל א' מנחם אב תשפ"א	הרב שלמה מרזל י' באייר תשע"א	הרב שמואל כהן שבט תשפ"א	ר' מאיר וגבי' שרה ברכפלד (שרה - ט"ז בטבת תש"ף)	הרב אשר וגבי' סוזן וסרטיל ט"ז בכסלו / אלול תש"ף
חיים לייב בן מיכאל קרייסל ב' בשבט	הרב ראובן ויחיה לאה אברמן ט' בתשרי תשע"ו / כ' בתשרי תשפ"ב	ר' אברהם ומרת גיטה קליין יי"ח באייר / ד' באב	ר' אברהם ומרת גיטה קליין יי"ח באייר / ד' באב	ר' אליהו כרמל וגבי' מלכה טויבע כרמל ח' באייר תשע"ו / י"א במנחם-אב תשס"ט
לע"י הרב יוסף מרדכי שמחה שטרן ז"ל נלב"ע כ"א באדר א' תשע"ד	ר' שמואל וגבי' רבקה ברנדמן ט"ז בטבת תשפ"ג / ח' באייר תשפ"א	גבי' מירה קושיצקי נלב"ע כ"ב בסיון תשפ"ג	גבי' מירה קושיצקי נלב"ע כ"ב בסיון תשפ"ג	גבי' ג'ולי קושיצקי יי"ט באדר ב' תשפ"ב

חֵמְדַּת הַשַּׁבָּת

הרב בצלאל דניאל – ראש תוכנית מורנו מבית 'ארץ חמדה'

ט"ו באב כמשל ללימוד מלאכות שבת

אנו חוגגים השבוע את ט"ו באב. בזירה הישראלית הציבורית ט"ו באב הוכתר כ"חג האהבה" היהודי. ננסה לעמוד מעט על שורשי ומשמעות היום הזה, והקשר בינו לבין לימודי הלכות שבת שלנו. חז"ל (תענית דף ל ע"ב) מספרים על המאורעות שהפכו את ט"ו באב ליום שמת. נמנה אותם בראשי פרקים ולאחר מכן נבאר ונעמיק בהם:

א. בדור המדבר – מתי המדבר כלו בט"ו באב.

ב. אחרי הכיבוש והנחלת ארץ ישראל הותר לשבטים להינשא זה לזה.

ג. היום בו התירו את הנדר הכללי שנדרו 11 השבטים שלא להינשא עם שבט בנימין, לאחר מעשה פילגש בגבעה.

ד. היום בו הושע בן אלה (האחרון ממלכי ישראל) ביטל את המחסומים שמנעו את העליה לרגל, לירושלים.

ה. היום בו ניתנו הרוגי ביתר לקבורה אחרי כשלון מרד בר כוכבא.

ו. היום בו מפסיקים לחרות עצים לצורך אש המערכה, על המזבח.

לכאורה הרשימה הזאת נשמעת כרשימה אקראית שלוקטה מדורות שונים. ננסה את להבין את משמעותם ומה מאחד אותם. נתחיל דווקא באירוע הקשה ביותר להבנה: כלו בו מתי מדבר. דור המדבר חטא בחטא העגל, ולכן הקב"ה מנע מהם את הכניסה לארץ ישראל. מדי שנה הם היו קוברים את עצמם בתשעה באב, בציפיה לא לצאת מהקבר שכרו לעצמם. בט"ו באב השורדים היו קמים מה"שבעה" הזאת בקבר, וממשיכים בדרכם. כעבור שלושים ושמונה שנה קמו האחרונים מקברם. לכאורה קביעת התאריך הזה כתאריך חיובי נשמעת משונה: גזירת המוות של דור המדבר היא גזירה קשה, ט"ו באב בסך הכל מאותת את היום בו הגזירה נגמרה?

אם נשים לב למניין הימים, אדם שקובר את קרובו ל"ע בתשעה באב, יקום מן השבעה בט"ו באב. מנהג ישראל שמגיע אדם לבקר את הישוב שבעה ביומה האחרון לצוות אותו שיקום וישוב לחברה. האבל נמצא בנתק חברתי, ועל החברה להזמין אותו חזרה. המוות מנע את היכולת להתקדם. השקיעה באבל חשובה, אך הבשורה של היכולת לצאת מן האבל ולשוב לחברה חשובה לא פחות.

זה מה שקרה אצל דור המדבר. חטא העגל מנע את ההתקדמות, הגשמית והרוחנית שלהם. את האפשרות להיכנס לארץ ישראל. ט"ו באב הוא יום השחרור מהעצירה. האבל של תשעה באב חשוב, אך חשובה לא פחות היכולת לצאת מהאבל ולהתקדם. בתשעה באב הצו הוא "ישב בדד ויידום כי נטל עליו". ט"ו באב הוא בבחינת הציווי של החברה אל האבל: קדימה, קומו והתחילו להתקדם!

קצרה היריעה מפרט כראוי על שאר האירועים, אך גם בהם נמצא דבר דומה:

כאשר כבשו את הארץ היה חשוב שכל שבט יקבל את הנחלה המסודרת לו, אך יש לכך מחיר, מכיוון שזה מגביל את אפשרות הנישואין בעם ישראל. בט"ו באב האיסור הזה נפסק.

היה חשוב להדיר את שבט בנימין מהחברה הישראלית, בט"ו באב קבעו שהם שלמו מחיר מספיק והגיע הזמן לשוב לאחדות. בשביל המזבח יש צורך לחרות עצים, אך יש שמחה בכך שבשלב מסוים ניתן לעצור את כריתת העצים. וכן על זה הדרך.

הגמרא במסכת בבא בתרא אומרת שבדור החורבן חשבו לבטל את מוסד הנישואין, מעין שביתה כללית עד שהקב"ה ישיב את שכינתו לציון. חז"ל הבינו שמצב כזה הוא בלתי נסבל, ולכן הם מציעים איזון בין הצורך להתאבל ולהבין את גודל החורבן, לבין האפשרות לקיום חיים בעם. ביחס לנישואין נגזר לא לשאת נשים בין המצרים, אך בתום השבעה (המתחילה בתשעה באב ומסתיימת בט"ו באב) מקיימים אירוע שידוכים גדול. לא בכדי, בגמרא שם במסכת תענית, מיד אחרי הדיון על תשעה באב, אומרת הגמרא שכל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה. מי שבאמת הפנים את החורבן, ונמנע מקיום העולם בין המצרים, הוא זה שהיצירה שהוא יוצר בט"ו באב היא יצירה משמעותית פי כמה. לא מדובר כאן על איזשהו "חג אהבה", החוגג את עצם מוסד הנישואין, אלא דווקא את בניית הבית הנאמן בישראל, כחלק מקימה מתוך האבל על ירושלים. כך עוברים מתשעה באב, העצוב ביותר, בו יושבים בדד ודוממים כמי שמתו מוטל לפניו, לט"ו באב, בו יוצאים מהאבל ומתחילים להתקדם לקראת בניין שלם.

בעזרת ה' אנו מסיימים את סדרת הטורים על מוקצה, ועוברים ללמוד על אבות המלאכה.

אבות המלאכה הם הדברים היצירתיים ביותר, ודווקא הם נאסרו בשבת. רבות נאמר על כך. נסתפק כאן באמירה קצרה: בשבת הקב"ה מזכיר לנו שהוא ברא את העולם, ואנו נדרשים להניח את כל מלאכתנו ולשבוע מטובו. אחרי השבת הקב"ה מצווה אותנו לשוב לעולם ולהיות היוצרים הנמצאים בו. לכן בשבת שובתים דווקא מהמלאכות היצירתיים, ודווקא מהמלאכות המייצרות את המשכן: המלאכות המאפשרות ליצור את המקום בו תשרה עלינו שכינה.

כך הכניסה אל השבת והיצאה ממנה מאזנים את הצורך לקבל את השפע האלוקי, כמות שהוא, ומצד שני מאפשרים לקבל על עצמנו את הציווי לעבדה ולשמרה.

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

מתפללים לרפואתם השלימה, בתוך שאר חולי עם ישראל, של:

טל שאול בן יפה	ניר רפאל בן רחל ברכה	חנה בת אוריה
ר' יצחק בן בריינדל גיטה	פנינה ציפורה בת מרים	נטע בת מלכה
חוה ראנלה בת פיילא	הילה צפנת בת שרה טובה	רבקה בת שרה בלה
משה בן רחל	הילל בן תמר שפרה	ירחמיאל בן זלאתה רבקה
עובדיה בן אסתר מלכה	אריה יצחק בן גאולה מרים	חיים מרדכי פרץ בן אסתר מילכה
יוסף בן אורית	ז'קלין בת רינה	אורי לאה בת חיה תמימה
	מיכאל אלכסנדר אברהם בן שרה מלכה	מאירה בת אסתר

שו"ת במראה הבזק

(מתוך ח"י)

Stockholm, Sweden

סטוקהולם, שוודיה
אלול תשע"ו

מקווה בספינה

השאלה:

בעירי אין מקווה. בגלל תוואי השטח וחוקי המדינה, יעבור זמן רב עד שייבנה מקווה חדש. האם ניתן לרכוש ספינה, לעשות בה בריכת מים מחוממים (יש הרבה אוניות שיש בריכה בתוכן), ובצורה כלשהי להשיק את הבריכה לאוקיינוס, אולי אפילו רק בצורה זמנית לזמן הטבילה, כך שטבילה באותה בריכה תיחשב כטבילה בים?

התשובה:

בשעת הדחק¹ ניתן לטבול בתוך בריכת מים הבנויה בספינה², בתנאים הבאים:
א. יש השקה³ בין הספינה לים⁴ על ידי נקב עגול בקוטר 5 ס"מ⁵.

ב. נקב ההשקה יהיה פתוח בשעת הטבילה⁶. יש לוודא שהוראה זו ברורה לנשים הטובלות⁷, וכן שניתן להסיר את הפקק שעליו בקלות⁸.

ג. הספינה תעגון כולה בתוך המים⁹.

ד. מערכת הסינון ('פילטר') המותקנת בבריכה תהיה כבוייה בשעת הטבילה¹⁰. יש לוודא כיבוי הכרחי של המערכת בשעת הטבילה, באופן שימנע שכחה לכבותה. לדוגמא: התניית פעולת המערכת בכיבוי האור בחדר, כך שבזמן שהאור דלוק המערכת לא תוכל לפעול; הצבת נורת חיווי על מצב המערכת, כך שבשעת פעילות תידלק נורה אדומה, והיא תזכיר לכבות את המערכת. לחלופין ניתן להתקין מערכת סינון אלטרנטיבית, המשוקעת כולה בתוך מי הבריכה, כך שאין יציאת מים מחוץ לבריכה¹¹. אין צורך שמי הבריכה יהיו בשיעור ארבעים סאה¹². בשבת¹³ ניתן לטבול בספינה כשהיא קשורה לחוף¹⁴, ואת פקק ההשקה יש לסגור ברפיון¹⁵.

¹ כשרות מקווה הבנוי בתוך ספינה תלויה במחלוקות שונות בין הפוסקים ובספקות הלכתיים. לכן אין לטבול במקווה כזה כשישנה אפשרות לטבול במקווה אחר. טעם הדבר על פי מה שכתבו הפוסקים, שבענייני מקוואות לכתחילה יש לצאת ידי חובת כל השיטות, כיוון שמדובר בחשש איסור כרת (שו"ת תשב"ץ חלק א סימן יז; שו"ת רדב"ז חלק א סימן פה; שו"ת הר"ן סימן סו, הביאו הבית יוסף יו"ד סימן רא ד"ה כתב הר"ן בתשובה; וכן כתב שו"ת יביע אומר חלק ו יו"ד סימן טו).

² במקווה הבנוי בספינה ישנן כמה בעיות הלכתיות:

א. טבילה בכלי: אין לטבול במקווה שהוא כלי, אלא בקרקע (שלחן ערוך יו"ד רא, ו). מקור דין זה בספרא (שמיני פרשה ט, פרק י, הלכה א), והוא מתייחס בפרט לנדון שלפנינו: "יכול אף בור שבספינה יהא טהור? תלמוד לומר 'מעין', מה מעין שעיקרו בקרקע, אף מקווה שעיקרו בקרקע" (ביאור הגר"א על השלחן ערוך שם).

ב. הווייתו בטומאה: אין להביא מים לתוך המקווה על ידי דבר שמקבל טומאה (שלחן ערוך שם, מח). מקור דין זה בגמרא (זבחים כה ע"ב): "אך מעין ובור מקווה מים יהיה טהור, הווייתן על ידי טהרה תהא". ופירש רש"י (שם): "כשאתה מהווה אותם להיות מקווה, הווי מהווה אותם על ידי דבר שאין מקבל טומאה". ספינות בימינו עשויות לרוב ממתכת, המקבלת טומאה (רמב"ם הלכות כלים א, ט), ולכן שייך בה פסול זה. מלשון הפסוק ומרש"י משמע שכל שכן שיש פסול כאשר המקווה עצמו עשוי מדבר המקבל טומאה. וכן משמע לדעת הגר"ח (סטנסיל, סה), שהתקשה מדוע אין לפסול כל מקווה מחמת שקירות המקווה, שעשויים אבנים, מקבלים טומאת נגעים. אמנם הקהילות יעקב (זבחים סימן יט) חידש שפסול הווייתו בטומאה הוא רק בהבאת המים למקווה, אבל בקירות המקווה עצמו אין פסול, כיוון שהם רק מונעים מהמים להתפשט. ראייתו היא מדברי הנודע ביהודה (תניינא יו"ד סימן קלו; הביאו הפתחי תשובה יו"ד שם ס"ק לה), שאם יש בליעה מועטת של מים בקרקע המקווה, באופן שאין בזה פסול זוחלין, אלא שבמשך הזמן ייחסר השיעור של ארבעים סאה, ניתן לרצף את הקרקע בדבר שמקבל טומאה כדי למנוע את הבליעה. אך יש לדחות את ראייתו, שכן הנודע ביהודה התייחס למקרה שבו גם לולא אותו דבר שמקבל טומאה יש מקווה כשר, והחשש הוא רק שמא ייפסל בעתיד; ואילו בשאלה שלפנינו, לולא קירות המקווה שמקבלים טומאה, אין כאן מקווה כלל.

אמנם ייתכן שספינה אינה מקבלת טומאה כלל, אף כשהיא עשויה ממתכת, כדלהלן: שנינו במשנה (שבת פג ע"ב): "מניין לספינה שהיא טהורה? שנאמר: 'דרך אניה בלב ים'". ובגמרא (שם) מובאת דעת חנניה, שספינה אינה מקבלת טומאה כיוון שהיא אינה מיטלטלת 'מלא וריקן' מחמת שהיא גדולה. הגמרא אומרת שנפקא מינה בין הטעם של המשנה שנלמד מפסוק לטעם של חנניה שנלמד מסברא הוא בספינה של חרס, שכן כלי חרס טמא אף שאינו מיטלטל מלא וריקן, ולכן לחנניה – ספינה כזו טמאה, ולדעת התנא שבמשנה – טהורה. הרמב"ם (הלכות כלים יח, ט) פסק כדעת התנא של המשנה, שגם ספינה של עץ וגם ספינה של חרס אינן מקבלות טומאה. לפי זה יוצא לכאורה שכל ספינה תהיה טהורה. אלא שנחלקו המפרשים מה הטעם שלדעת המשנה ספינה אינה מקבלת טומאה:

1 לדעת כמה ראשונים (רי"ח שבת שם; ר"ן שבת לד ע"ב מדפי הרי"ף; וכן נראה מדברי התוספות שבת פד ע"א ד"ה ולחנניה) משמע שזו גזרת הכתוב, שספינה אינה מקבלת טומאה כמו ים, אף שמצד עצמה ראויה לקבל טומאה מחמת שהיא כלי. וכן נראית דעת הגר"א במשנה אחרונה (פרה ה, ה). וכן דעת החתם סופר (שבת שם), וכתב שזו הלכה למשה מסיני שלא נודע טעמה.

2) לדעת הפני יהושע (שבת שם), שהפסוק שמובא במשנה אינו אלא אסמכתא, הטעם שספינה אינה מקבלת טומאה הוא כיוון שהיא אינה נחשבת כלי מחמת שעשויה לשימוש רק בים ולא ביבשה. וכן דייק בלשון הרמב"ם (שם), שנימק את הדין שספינה אינה מקבלת טומאה: "שאין הספינה בכלל הכלים האמורים בתורה". וכן לשון המאירי. טעמו של הפני יהושע הוא שאם ספינה נחשבת כלי, לא ייתכן להפקיע דין טומאה דאורייתא מחמת פסוק במשלי.

3) בספרא (שמיני פרשה ז, פרק ח הלכה ד) משמע שהטעם הוא מפני שספינה אינה נחשבת לכלי קיבול: "אל תוכו, את שיש לו תוך טמא, ואת שאין לו תוך טהור. פרט למיטה ולכסא ולספסל ולשולחן ולספינה". וכן משמע בפשט המשנה (כלים ב, ג). בביאור הדבר כתב התוספות ר"ד (שבת פג ע"א) שמחיצות הספינה עשויות להבריח המים ולא לקבלה בתוכן. והוסיף ששתי הדעות בסוגיה בשבת חולקות על הספרא, שלדעתן ספינה כן נחשבת לכלי קיבול. אולם הסדרי טהרות (לאדמו"ר מראדזין, כלים עז ע"ב) סובר שזה עצמו הטעם של המשנה בשבת, היינו מפני שספינה לא נחשבת ככלי קיבול, שאף שעשויה לקבל בתוכה, תחילת עשייתה היא להבריח מים שמחוצה לה. הנפקא מינה בין הטעמים הללו הוא לענין ספינה העשויה ממתכת: לדעה שספינה מופקעת מדין טומאה מגזרת הכתוב, נראה שהוא הדין לספינה ממתכת. וכן משמע בשו"ת פנים מאירות (חלק ג סימן מא) ובשו"ת חלקת יעקב (יו"ד סימן ריח). אך לדעה שספינה היא בכלל דין טומאה, אלא שאינה נחשבת לכלי, דווקא ספינה של עץ או של חרס טהורה, כיוון שפשוטי כלי עץ וחרס טהורים. אך ספינה העשויה ממתכת תהיה טמאה, כיון שפשוטי כלי מתכת טמאים (רמב"ם הלכות כלים א, ח-י). וכן כתב במפורש הסדרי טהרות. ועוד, לפי הטעם השלישי נראה שדווקא גוף הספינה לא נחשב לכלי קיבול, משום שהמחיצות שלה נעשו מתחילה להבריח מים שבחוץ. אך בריכת המים שבתוך הספינה נחשבת לכלי קיבול, שהרי המחיצות שלה נעשו מתחילה לקבלת מים בתוכן.

ג. **שאובים**: שאלת פסול שאובים במים לכאורה תהיה תלויה בטעמים הנ"ל, לגבי דין טומאה בספינה: לדעה שספינה אינה מקבלת טומאה מגזרת הכתוב, בפשטות היא נחשבת לכלי כיוון שראויה לקבל בתוכה, ויהיה למים שבתוכה פסול שאובים. לדעה שספינה אינה נחשבת לכלי, כיוון שמשמשת רק בים, ייתכן שלא יהיה בה פסול שאובים. אולם אפשר לחלק בין דין טומאה, שלגביו אינה נחשבת כלי, לבין דין שאובים, שלגביו כן תיחשב כלי, כיוון שדין שאובים תלוי רק במציאות של כלי הראוי לקבלה, ולא בהגדרה מופשטת של כלי. לדעה שספינה אינה נחשבת לכלי קיבול, ייתכן שלא יהיה בה פסול שאובים, כמבואר בשלחן ערוך (שם, לד-לו). אולם נראה לחלק בין גוף הספינה שלא נחשב לכלי קיבול לבריכה שבתוכה כנ"ל.

נקב ההשקה מכשיר פסול של טבילה בכלי ופסול שאובים, ויש להסתפק אם מכשיר גם פסול טומאה, כדלקמן:

א. **כלי**: אם יש בכלי נקב בשיעור שפופרת הנוד, ניתן להכשיר את הטבילה בכלי משני טעמים:

1) **השקה**: שנינו במשנה (מקוואות ו, ה): "השידה והתיבה שבים, אין מטבילין בהם אלא אם כן היו נקובין כשפופרת הנוד. אם היה שק או קופה, מטבילין בהן כמה שהם, מפני שהמים מעורבין (מחמת הנקבים שבהם)". ומבואר, שמים הנתונים בכלי כשרים לטבילה על ידי השקה למקווה כשר. וכן פסק הרמב"ם (הלכות מקוואות ו, ח), וכן דעת התוספות (פסחים קט ע"ב ד"ה בים), רמב"ן (בבא בתרא סה ע"ב) וריטב"א (שם, ומכות ד ע"א). וכן מבואר מדין טבילה של כלי בתוך כלי על ידי השקה של המים שבכלי החיצוני למקווה כשר (משנה מקוואות ו, ב), שנפסק להלכה גם בשלחן ערוך (שם, ט). בטעם הדין שמועילה השקה להכשיר מצאנו שני הסברים: הברטנורא (מקוואות ו, ה) ביאר שהמים שבתוך הכלי בטלים למי המקווה. וכן נראה דעת הגר"ח (על הרמב"ם הלכות מקוואות ו, ד), שביאר שמחמת עירוב המים שבתביבה עם המים שבים נחשבים המים שבתביבה כאילו הם בתוך הים ולא בכלי. ולדבריו נראה שעצם ההשקה מכשירה, אף אם התיבה התמלאה ממים שאובים. וכן משמע לדעת ר' עקיבא איגר (לקמן), שהכשיר על ידי השקה גם תיבה שהתמלאה במים שאובים. אולם הבית אפרים (יו"ד סימן נג) ביאר שכיוון שהכלי התמלא ממי מקווה כשר, והם עדיין מחוברים למקורם, לא בטל מהם שם מקווה כשר אף כשהם בכלי. ויש לדייק מטעמו, שדווקא אם הכלי התמלא ממי המקווה שמשיק אליו מועילה השקה להכשיר טבילה בכלי. אך אם הכלי התמלא במים שאובים, לא תועיל השקה להכשירו. וכן משמע מדין טבילת כלי בתוך כלי, שהמים שבכלי החיצון באו מתוך מקווה כשר שאליו הם משיקים. אולם צ"ע בזה, כיוון שהבית אפרים עצמו דן במקרה של תיבה שמתמלאת במים שאובים ואחר כך משיקים אותה לים. ונראה שעצם דין זה שנוי במחלוקת ראשונים: הריטב"א (שם) העלה כמה סתירות בדין הכשר מקווה על ידי השקה, והביא כמה תירוצים. לבסוף הכריע כתירוץ הרא"ה, שהשקה מועילה להכשיר דווקא למקווה כשר אחר, שמטהר רק באשבורן (דהיינו כשהמים מכונסים) כמותו, ששניהם נחשבים כמין אחד. אבל לא מועילה השקה למעיין, כיון שמעיין מטהר גם בזוחלן (דהיינו כשהמים זורמים) ואינו דומה למקווה. אלא שלפי זה תקשה המשנה לעיל, שמבואר שמועילה השקה לים. אמנם הרא"ה עצמו כתב שמועילה השקה לים, כיוון שדינו כמקווה שמטהר באשבורן, ולפי זה מיושבת המשנה שלנו. והיינו שהרא"ה פסק כדעת ר' מאיר (משנה מקוואות ה, ד), שים דינו כמקווה ולא כמעין. אולם הרמב"ם (הלכות מקוואות ט, יב) והשלחן ערוך (שם, ה) פסקו כדעת ר' יוסי (משנה שם), שים דינו כמעין ומטהר בזוחלן. ולפי זה מוכח שלא כרא"ה, אלא שמועילה השקה גם למעיין. וכן פסק למעשה בשו"ת ר' עקיבא איגר (מהדורה קמא סימן מ, הובא בפתחי תשובה שם ס"ק י), שהכשיר מכוון משנה זו לטבול בתיבה שצפה על הנהר ויש לה השקה לנהר.

2) **ביטול כלי**: הש"ך (שם ס"ק כו) כתב שאם כלי ניקב בשוליו בשיעור שפופרת הנוד, ניתן לטבול בתוך הכלי. וכן משמע לדעת שו"ת חתם סופר (יו"ד סימן רו), שהכשיר מעיקר הדין טבילה בתוך כלי שיש לו השקה למעיין, משום נקב שיש בשוליו, שמבטלו מתורת כלי כל זמן שהנקב פתוח. ומשמע שלא הכשיר מטעם השקה של המים כר' עקיבא איגר שהובא לעיל, אלא מטעם ביטול תורת כלי. ומקור הדברים בב"ח (סימן רא אות יב) על פי הטור (סימן רא), שפירש כן בדעת הרא"ש. אך הבית יוסף (שם) דחה פירוש זה וביאר שנקב בשולי הכלי מועיל לרא"ש רק לגבי פסול שאובים, אבל לא לגבי טבילה בכלי. והשלחן ערוך עצמו (שם, ז) פסק שכדי לבטל מתורת כלי צריך נקב וגם בניין בקרקע או סתימה בדרך בניין, אבל נקב לחוד לא מועיל. גם בשו"ת בית אפרים (יו"ד סימן נג) העיר על הש"ך שדינו אינו מוסכם. וצ"ע בזה.

נוסף לכך, לדעת שו"ת נודע ביהודה (מהדורה תנינא יו"ד סימן קמב; הובא בפתחי תשובה סימן רא ס"ק ז) נקב שעשוי לחזור ולסותמו לא מועיל לבטל מתורת כלי, ואסור לטבול בתוך הכלי אף בשעה שהנקב פתוח, וגם כאן נקב ההשקה בכלי עשוי לחזור ולסותמו אחר הטבילה. אך החתם סופר (שם) חלק עליו ולדעתו כל זמן שהנקב פתוח ודאי שבטל מתורת כלי, משני טעמים: משום שבפועל הכלי אינו עשוי לקבלה; ומשום שמבטלים בזה את תכלית הכלי, שנועד לשמור על המים החמים שבתוכו שלא

יכנסו לתוכו מי המעיין הקרים, וכשהנקב פתוח הם נכנסים, ולכן נחשב שהכלי בטל. כך גם כתב הבית אפרים (שם) להלכה, אך למעשה חשש לדעת הנודע ביהודה.

ב. שאובים: השלחן ערוך (שם, נב-נג) פסק שמועילה השקה להכשיר מים שאובים. אולם נחלקו הראשונים אם מועילה השקה בין מים מתוקים למים מלוחים, כדלהלן. שנינו בגמרא (מכות ד ע"א): "חבית מליאה מים שנפלה לים הגדול, הטובל שם לא עלתה לו טבילה וכו'". הראשונים נחלקו מדוע מי החבית השאובים לא נכשרים על ידי השקה לים. הריטב"א (מכות שם) כתב בשם ר' משה הדרשן שכיוון שמי הים הגדול מלוחים וכבדים, המים המתוקים לא מתערבים עמם אלא עומדים במקומם, וזה כאיסור שנפל בהיתר וניכר שם שאינו מתבטל. אולם הרמב"ן (מכות שם) והמאירי (מכות שם) דחו דעה זו, משום שהמליחות אינה מונעת מהמים להתערב. הערוך לנר (מכות שם) תמה על דברי הריטב"א, שכן לעניין השקה אין צורך בעירוב כלל, אלא נגיעה וחיבור בלבד. אמנם בשו"ת הרי"ד (סימן טו) הסכים לדעה זו של הריטב"א, וביאר שכיוון שמי הים כבדים, שאר המים צפים מעליהם ואינם מתערבים, וגם בהשקה צריך עירוב ממש במקום ההשקה. אכן דעת רש"י (ביצה יז ע"ב) היא שמועילה השקה גם למים מלוחים, וכן דעת התוספות (מכות שם ד"ה אמר), וכן נראה דעת שאר הראשונים (במכות שם), שפירשו את טעם הדין באופנים אחרים.

ג. טומאה: השלחן ערוך (שם, מט) פסק בסתם כדעת הרא"ש (הלכות מקוואות סימן יב), שאם המים שנכנסים למקווה דרך דבר המקבל טומאה באים ממקווה כשר, אין כאן פסול, משום שהם נכשרים על ידי השקה. והוסיף שיש אומרים כדעת הרשב"א (שו"ת חלק ג סימן רכח) שלא מועילה בזה השקה. בנדון דידן, שהמים עומדים בתוך מקווה העשוי מדבר המקבל טומאה ומושקים לים, יש קולא וחומרא: מצד אחד, יש לומר שלכל הדעות תועיל משיכה. הטעם הוא שדווקא כשההשקה עצמה נעשית דרך דבר המקבל טומאה, סבר הרשב"א שאינה מועילה שאי אפשר להכשיר על ידי דבר שגורם פסול. אבל אם ההשקה נעשית דרך נקב בעלמא, תועיל השקה להכשיר את המים, כמו שהיא מכשירה פסול שאובים; מצד שני יש לומר שלכל הדעות לא תועיל משיכה. הטעם הוא שהשקה מועילה להכשיר פסול שנגרם בעבר, כגון מים שבאו למקווה דרך דבר המקבל טומאה, או מים שאובים שנפסלו מחמת שבאו מכלי. אבל השקה לא מועילה להכשיר פסול שנמצא לפנינו, כגון שהמים נמצאים כעת בתוך דבר המקבל טומאה, שכן זה כמו טובל ושרץ

בידו. סברות אלו נכתבו בשו"ת דברי מלכיאל (חלק ב סימן סד ס"ק יד) ובשו"ת דעת כהן (סימן קיט). ומשמע שלמסקנה דעתם לפסול שלא תועיל השקה לכל הדעות. לפי דעתם אין להכשיר טבילה בספינה אלא על פי הדעה שספינת מתכת אינה מקבלת טומאה. אמנם יש לעיין בטעם לפסול, לפי המבואר לעיל, שמועילה השקה להכשיר פסול של טבילה בכלי, אף שגורם הפסול נמצא לפנינו. לפי ביאור הגר"ח שהובא לעיל, השקה מועילה להחשיב את המים שבתביבה כאילו הם בים, וממילא ההשקה תועיל מאותו הטעם גם להחשיב את המים כאילו הם אינם נמצאים בדבר המקבל טומאה. אך אפשר לדחות זאת בטענה שבהשקה יש שני עניינים: ביטול (כמו בזריעה) ועירוב (כמו השקה בשני מקוואות חסרים, כמבואר בשלחן ערוך שם, נב). ביטול מועיל רק לפסול שלא נמצא לפנינו, כיוון שלא שייך לבטל פסול שנמצא כל הזמן. אבל עירוב מועיל גם לפסול שנמצא לפנינו, כיוון שלא מבטלים את הפסול, אלא מחברים את המקווה הפסול למקווה הכשר. אכן יש חילוק בין פסול של טבילה בכלי לפסול של 'הווייתו בטומאה': החיסרון בטבילה בכלי אינו בעצם הכלי, אלא בכך שהכלי אינו בקרקע, כמבואר בספרא לעיל. לעניין זה מועיל עירוב על מנת להחשיב את המקווה שבכלי כחלק מהמקווה שבקרקע, ונמצא שטובל בתוך כלי שנמצא במקווה שבקרקע, וזה כשר. אולם החיסרון של 'הווייתו בטומאה' הוא בעצם מציאות דבר המקבל טומאה, ולעניין זה לא יועיל עירוב למקווה ש'הווייתו בטומאה', כיוון שסוף סוף יש כאן הווייה של טומאה. לפסול זה יועיל רק ביטול, אך ביטול מועיל רק לפסול שהיה בעבר ולא לפסול שנמצא לפנינו. ויש לעיין בזה.

⁴ מי הים דינם כמעייין וכשרים לטבילה (שלחן ערוך שם, ה).

⁵ שיעור הנקב הנדרש כדי להכשיר הוא בשיעור שפופרת הנוד, לעניין שלושת הפסולים שקיימים כאן: להכשיר כלי (בתורת השקה, ראו משנה מקוואות ו, ה; שם, ב ובשלחן ערוך שם, ט. בתורת ביטול כלי, ראו ש"ך שם ס"ק כו), להכשיר טומאה (כיוון שהפסול הוא מדאורייתא כנ"ל, וכמבואר ברמ"א שם, נג ובלחם ושמלה לחם ס"ק ריז) ולהכשיר שאובים (רמ"א שם). שפופרת הנוד הוא כשיעור שתי אצבעות על שתי אצבעות (שלחן ערוך שם, מ). רוחב שתי אצבעות הוא כ-4 ס"מ לדעת הגר"ח נאה, וכ-5 ס"מ לדעת החזון איש. נוהגים לעשותו ברוחב 6 ס"מ (ראו מבנה המקוואות והכשרם, עמוד כו הערה 4), שמא ייסתם מקצתו בלא ידיעה.

⁶ לעניין פסול שאובים: השלחן ערוך (שם, נב) אמנם פסק שדי בהשקה חד פעמית והמקווה נעשה כשר גם בלי השקה נוספת, אולם הש"ך (שם ס"ק קיב) כתב להחמיר שתהיה השקה בשעת הטבילה, לחוש לדעה שהמים חוזרים לפסולם אחרי שההשקה נפסקת. לעניין פסול כלי: הש"ך (שם ס"ק קיא) כתב שדווקא במקווה פסול מועילה מעיקר הדין השקה חד פעמית, אולם במקווה חסר לא מועילה השקה חד פעמית. וטעמו, כיוון שהמקווה חסר לפנינו. ניתן לבאר את טעמו בשני אופנים: 1. במקווה פסול ההשקה מועילה מצד שהמים הפסולים מקבלים את הדין של המים הכשרים, ולכן על ידי השקה אחת השתנה דינם להכשיר. אך במקווה חסר ההשקה מועילה מצד שהמים מעורבים זה עם זה, וכך משלימים את שיעור המקווה, וממילא בזמן שאינם מעורבים, הם אינם משלימים לשיעור מקווה; 2. במקווה פסול גורם הפסול אינו נמצא כעת, אלא שהמים נפסלו מחמתו בעבר, כגון שהם שאובים מחמת שהיו בכלי, ועל ידי השקה חד פעמית בטל מהם הפסול שנעשה בהם. אבל במקווה חסר, גורם הפסול נמצא כעת, שאין בהם שיעור ארבעים סאה, ולכן לא תועיל השקה חד פעמית לבטל מהם את הפסול. הנפקא מינה היא לעניין פסול של טבילה בכלי: לפי האופן הראשון, ייתכן שדי בהשקה חד פעמית, כיוון שהמים שבכלי מקבלים את הדין של המים שבקרקע; אך לפי האופן השני, לא תועיל השקה חד פעמית, כיוון שגורם הפסול נמצא לפנינו, שהמים נתונים כעת בכלי.

לעניין פסול טומאה: הש"ך (שם ס"ק קה) כתב שגם לעניין פסול של 'הווייתו בטומאה' מועילה מעיקר הדין השקה חד פעמית כמו בשאובים. אך לדעת הגהות פרישה (שם ס"ק נד), לעניין פסול טומאה מן הדין לא מועילה השקה חד פעמית, אלא השקה בשעת הטבילה דווקא. הש"ך דחה את דעתו, משום שאין לחלק בין טומאה לשאובים. ייתכן שהש"ך חולק על הגהות פרישה רק באופן שהמים נכנסו למקווה דרך דבר המקבל טומאה, משום שכעת כשהם במקווה אין כאן גורם פסול. אבל באופן שהמים נמצאים כעת בתוך מקווה שעשוי מדבר המקבל טומאה, גורם הפסול נמצא לפנינו, וצריך השקה בשעת הטבילה כדי להכשירו, כמו במקווה חסר. וזה תלוי בשני האופנים שכתבנו לעיל בביאור החילוק בין שאובים, שמעיקר הדין מועילה השקה חד פעמית, לבין חסר, שבו לא מועילה השקה חד פעמית. הלחם ושמלה (שם לחם ס"ק קל) כתב שלכתחילה יש להחמיר שתהיה השקה בשעת הטבילה, כמו שכתב הש"ך עצמו להחמיר לעניין שאובים כדלעיל.

⁷ על פי שו"ת חתם סופר (יו"ד סימן ריז, הובא בפתחי תשובה שם ס"ק לט), שכתב שיש לחוש לכך שהנשים לא יקפידו לפתוח את נקב ההשקה.

⁸ שו"ת חתם סופר (יו"ד סימן רו, הובא בפתחי תשובה שם ס"ק י), כתב שמעיקר הדין אפשר לטבול בכלי שיש בו נקב על ידי השקה למעין. אך בפועל אסר לטבול שם, משום שיש לחוש שהנשים יתקשו להסיר את הפקק שנמצא בעומק המים.

⁹ הראשונים הקשו שדין הכשר טבילה בכלי על ידי השקה סותר משנה אחרת (מקוואות ה, א), שבה משמע שהשקה לא מועילה. משנה זו נפסקה בשלחן ערוך (שם, ח). הראשונים כתבו סייגים שונים לדין זה כדי ליישב הסתירה: הר"ש (מקוואות שם, ב) כתב שיש לחוש שהכלי יעמוד במקום שזרימת המים חלשה, ולכן המים אינם ממלאים את כל נקב ההשקה. חשש זה קיים דווקא בכלי קבוע, אבל בכלי תלוש מותר לטבול על ידי השקה. הרא"ש על המשנה (שם, א) סבר שיש לחוש שמא יבואו לטבול גם בכלי בלא השקה. חשש זה קיים בכל כלי רגיל, אבל בכלי שהים מקיפו מכל צד, ניכר שהוא מחובר לים ומותר לטבול בו. לגבי ספינה: לפי הרא"ש השקה תועיל בתנאי שהספינה עוגנת כולה בתוך המים, כיוון שהמים מקיפים אותה מכל צד. אבל אם היא עוגנת על החוף, אין לטבול בתוכה. לפי הר"ש יש לדון אם הספינה נחשבת לכלי קבוע. והיינו על פי מה שכתב ר' עקיבא איגר (שם) בביאור דעת הר"ש, שכלי תלוש הוא כזה שמניחים אותו שם בדרך ארעי, ואין לחוש שדווקא אז יניחו במקום שהזרימה חלשה. אבל בכלי שמניחים אותו בדרך קבוע, יש לחוש. ואם כן, אף שהתיבה או הספינה תלושה ואינה מחוברת, כיוון שהיא מונחת בדרך קבוע לא תועיל. רבי עקיבא איגר חשש למעשה לדעת הר"ש שלא תועיל השקה, ולכן כתב שיש לעשות נקב קבוע כלשהו בתחתית התיבה, שיועיל לבטלו מתורת כלי לדעת הר"ש (אף שלהלכה אין זה מועיל, כיוון שכל החומרא היא לשיטת הר"ש, ולשיטתו זה מועיל). בנדון דידן, אם אי אפשר לעשות נקב כלשהו בתחתית הספינה, יש להכשיר על ידי ההשקה מעיקר הדין לפי שיטת הרא"ש. עוד יש לומר, שהר"ש החמיר דווקא בכלים שכבר קבועים ומונחים בים, וכעת רוצים להשתמש בהם לטבילה, שאז יש לחוש. אבל כשמתחילה קובעים את הכלי לצורך הטבילה, מן הסתם יקפידו על דרישות ההלכה, ואין לחשוש שלא תהיה השקה כראוי (אולם מר' עקיבא איגר מוכח שהבין שאין חילוק בזה, שכן דבריו עסקו בתיבה שהניחו במיוחד לצורך טבילה). עוד יש לחלק שגזרה זו אינה שייכת בספינה, שכן דרכה להיות במים עמוקים ואין חשש שהמים לא ימלאו את נקב ההשקה.

¹⁰ הפוסקים דנים בכמה היבטים הלכתיים לגבי מערכת סינון במים ('פילטר') שפועלת באופן של סירקולציה:

א) פסול זוחלים: אין לטבול במקווה שהמים שבו זוחלים מחוץ למקווה, אף שנשאר במים שיעור ארבעים סאה (רמ"א שם, ג). כשמערכת הסינון פועלת, יוצאים מים מתוך בריכת הטבילה החוצה, אך הרמ"א (שם, על פי שו"ת הריב"ש סימן רצב) פסק שאין פסול של זוחלים כאשר המים היוצאים מהמקווה חוזרים לתוכו. על פי זה פסק שו"ת אגרות משה (יו"ד ח"א סימן קי), שאין פסול של זוחלים בפילטר חשמלי, כיוון שהמים שיוצאים מהמקווה לפילטר חוזרים לתוכו. אולם בשו"ת בצל החכמה (חלק ד סימן צח) חלק עליו בטענה שהיתרו של הרמ"א הוא דווקא כשהמים חוזרים מאליהם למקווה, ולא כשהם חוזרים באמצעות כוח חיצוני, כמו מנוע חשמלי. פוסקים נוספים כתבו גם הם שיש להחמיר במצב כזה, ביניהם שו"ת הר צבי (יו"ד סימן קעז), שו"ת מנחת יצחק (חלק ז סימנים עח-עט) ושו"ת תשובות והנהגות (חלק ד סימן רב). גם שו"ת משנה הלכות (חלק יב סימן קיא וחלק יג סימן קמג) לא רצה להתיר למעשה, אף שנטה להקל בדבר.

ב) פסול שאובים: בכניסת המים למערכת הסירקולציה יש לחוש לפסול שאובים מחמת כניסת המים לצינורות ושהותם שם, כלדהלן. שנינו במשנה (מקוואות ז, ב): "היו בו ארבעים סאה, נתן סאה ונטל סאה כשר". בגמרא (יבמות פב ע"ב) מבואר שכשר היינו עד רובו. להלכה נחלקו בזה הראשונים: לדעת רש"י (יבמות שם ד"ה נתן) והרא"ש (הלכות מקוואות סימן א וסימן יח) דווקא בנותן מי פירות כשר רק עד רובו, שאם לא כן אין כאן מראית מקווה. אבל בנותן מים שאובים, כשר לעולם אפילו ברובו, כיוון שכל השאובים שנכנסו למקווה הוכשרו בו על ידי זריעה. אולם לדעת הראב"ד (בעלי הנפש שער המים סימן א) דין זה קיים להלכה אף בשאובים, שאין להתיר לתת מים שאובים לתוך מקווה כשר בשיעור רובו של מקווה. בדעת הרמב"ם יש לכאורה סתירה: בתחילה (הלכות מקוואות ד, ו) הוא כתב שמקווה כשר של ארבעים סאה שאינם שאובים, שממלא אותו במים שאובים, אפילו כל היום הוא שופך לתוכו מים שאובים – כשר, למרות שהמילוי גורם שייצאו ממנו מים. אולם מיד (שם, ז) כתב שנתן סאה של מים שאובים ונטל סאה – כשר רק עד רובו. הבית יוסף (סימן רא ד"ה ומ"ש אבל כשהן שלמים) תירץ שדווקא אם נטל בידיים אין להכשיר ברובו, אולם אם הוסיף מים שאובים, ועל ידי כך יצאו מים מאליהם מהמקווה, יש להכשיר גם ברובו. השלחן ערוך (שם, כד) פסק להקל כדעת רש"י והרא"ש, אולם השי"ך (שם ס"ק סג) כתב שיש להחמיר כרמב"ם וכראב"ד. לכן כתבו האחרונים שאין להסתפק באוצר זריעה (שבו עושים מקווה באופן שיש בור של ארבעים סאה כשרים, ובור אחר שבו טובלים, כשאת המים שטובלים בהם, שהם מים שאובים שמוחלפים מדי פעם, מעבירים בתוך הבור של המים הכשרים), שכן אוצר כזה פסול לדעת הראב"ד, אלא יש לעשות גם אוצר השקה (שבו המים שטובלים בהם משיקים למים הכשרים, ולא מתערבבים בהם ממש). גם במערכת הסירקולציה יש פסול של שאובים לדעת הראב"ד, שהרי המים נשאבים על ידי המערכת, ויש כאן נתן סאה ונטל סאה ברובו של מקווה (ייתכן שזה פסול גם לדעת הרמב"ם, כיוון שהמים לא יוצאים מאליהם, אלא על ידי שאיבה ומכוח מעשה האדם, ושמא זה דומה לנטל בידיים, אם כי יש לחלק). אמנם יש תיקון לפסול זה של שאובים על ידי חיבור בור הטבילה לאוצר השקה בשעת הטבילה ממש, וזה טעם נוסף לחובה להקפיד שפתח ההשקה יהיה פתוח בשעת הטבילה.

נוסף לכך, נחלקו הפוסקים אם מועיל הכשר של זריעה והשקה במים זוחלים, דהיינו אם פסול של זוחלים הוא פסול בטבילה, אבל המים בעצמם נחשבים למקווה כשר, ויכולים להכשיר מים אחרים; או שזה פסול במקווה, שהמים אינם נחשבים למקווה כשר, וממילא אינם יכולים להכשיר מים אחרים. השי"ך (שם ס"ק נה) כתב שיש זריעה והשקה גם בזוחלים, וכן דעת שו"ת חתם סופר (יו"ד סימן ריד), שו"ת אגרות משה (יו"ד ח"א סימן קיב) ושו"ת שבט הלוי (חלק ט סימן קפו). אולם שו"ת מהרש"ם (חלק א סימן קכב) הביא כמה אחרונים שהחמירו בזה, וכן דעת החזון איש (יו"ד סימן קכג ס"ק א). לדעת המחמירים הנ"ל יש לחוש אפילו לדעת השלחן ערוך שהקל שאפשר להוסיף מים שאובים למקווה כשר גם ברובו, כיוון שאם מי הבריכה נחשבים זוחלים מחמת הפילטר, אי אפשר להכשיר את השאובים שנכנסים בחזרה על ידי זריעה, כיוון שזו זריעה בזוחלים (הר צבי שם). גם חיבור לאוצר השקה לא יועיל במצב כזה, כיוון שלדעת המחמירים גם אין השקה בזוחלים, ונמצא שפסול זוחלים גורם גם לפסול שאובים. אמנם יש להקל שאין כאן פסול של שאובים, כיוון שהצינור ששואב ומחזיר את המים לא עשוי לקבלה, אלא אדרבה להחזיר את המים לתוך האמבט, וכל צינור שאינו נעשה לקבלה, לא נחשב בית קיבול לעניין פסול שאובים בכלי (שלחן ערוך שם, לו על פי הרמב"ם הלכות מקוואות ו, ב). וכן כתבו החזון איש (יו"ד סימן קכו ס"ק ב) ושו"ת משנה הלכות (חלק יג סימן קמג) לגבי צינורות שמוליכים את המים למקווה.

ג) פסול הווייתו בידי אדם: שו"ת הר צבי (שם) כתב שאף אם אין כאן שאובים ממש מחמת הצינורות, מכל מקום יש כאן פסול של הווייתו בידי אדם, כיוון שמחמת כוחו של האדם, המים נכנסים חזרה למקווה, שהרי האדם מפעיל את המנוע החשמלי; הטעם הוא שלהלכה יאשו משום חיצוי, דהיינו שפעולה שנעשתה בכוחו של האדם, גם אם היא נמשכת מאליה, נחשבת לבאה מכוחו של האדם לכל דבר. ואף שהמים חוזרים ונזרעים במים הכשרים, יש לחוש, לדעת המחמירים לעיל, שיש כאן פסול של זוחלים ושאיין זריעה בזוחלים.

כאשר מערכת הסינון כבויה, ניתן לטבול בלא חשש, אולם יש לחשוש שישכחו לכבותה קודם הטבילה (שו"ת הר צבי שם ושו"ת מנחת יצחק שם). לכן הכרחי לוודא כיבוי. עיינו גם שו"ת במראה הבזק (חלק ד תשובה פו).

11 לגבי פסול זוחלים: רק יציאה של מים מחוץ לבור הטבילה נחשבת לזחילה, אך תנועה פנימית של המים במקומם אינה נחשבת לזחילה. כך עולה מדברי הש"ך (שם, ס"ק ל), וכן פסקו החזון איש (טהרות מקואות תנינא סימן ח ס"ק ז) ושו"ת שבט הלוי (חלק ט סימן קפז). כך גם משמע מדין המשנה (מקואות ז, ז): "מחט שהיא נתונה על מעלות המערה, היה מוליך ומביא במים, כיון שעבר עליה הגל טהורה". כך מובא גם בשו"ת שמע שלמה (חלק ה יו"ד סימן יד, לראשלי"צ הרב עמאר), שכתב כן גם בשם הגר"ע יוסף. לגבי פסול שאובים: מים שנתונים בכלי נחשבים לשאובים רק כשהכלי נמצא מחוץ למי המקווה, אך כשהכלי עצמו משוקע בתוך מי המקווה והכלי פתוח, המים שבתוכו נחשבים חלק בלתי נפרד משאר מי המקווה והם כשרים. כך עולה מפסיקת השלחן ערוך לגבי טבילת כלי בתוך כלי (שם, ט), וכן לגבי טבילת בגד וכלי (שם, סג), שמים הנמצאים בתוך כלי לא נחשבים לשאובים, כיוון שהם מחוברים לשאר מי המקווה. וכך כתב הבית יוסף (שם סעיף סג) בדעת פירוש המשניות לרמב"ם (מקואות ז, ו) הרא"ש (הלכות מקואות סימן כא) והר"ש (למשנה שם). וכן כתב למעשה החזון איש (טהרות מקואות תנינא סימן ג ס"ק ב) ושו"ת שבט הלוי (שם). כמו כן, ישנן מערכות סינון במקואות שאינן נחשבות כלל לכלי.

12 כמבואר בשלחן ערוך (שם, נב), שמקווה חסר כשר לטבילה על ידי השקה למקווה כשר. הש"ך (שם ס"ק קיא) כתב שכשר לטבילה בתנאי שנקב ההשקה פתוח בשעת הטבילה, כנ"ל. בנדון דידן, בכל מקרה יש להקפיד שנקב ההשקה יהיה פתוח בשעת הטבילה, כדי להכשיר את הפסולים השונים שהובאו לעיל.

13 יש לדון אם מותר לפתוח את נקב ההשקה בשבת, כיוון שבזה גורם הכשר לטבול בכלי, ולכאורה זה תלוי בשני הטעמים הנ"ל להכשיר טבילה בכלי על ידי נקב: לדעה שמועיל בתורת השקה, אין כאן תיקון של הכלי אלא תיקון של המים. וכתב הלחם ושמלה (סימן רא שמלה ס"ק צב), שמותר להכשיר מים לטבילה על ידי השקה בשבת מכמה טעמים: איסור מתקן בשבת שייך רק בכלי ולא במים; כיוון שיכול לטבול בים עצמו לא נחשב מתקן (כמו במתקן הדס בשבת כשיש לו הדס אחר, ראו סוכה לג ע"ב ורש"י שם); האדם אינו מתקן אלא מסיר את המונע של פקק ההשקה, וממילא המקווה נכשר. לדעה שמועיל בתורת ביטול כלי, יש כאן תיקון של הכלי על ידי שאינו פוסל את הטבילה. ולפי זה לא יועיל הטעם הראשון של הלחם ושמלה, אלא רק שאר הטעמים.

14 מותר להיכנס בשבת לספינה, אף כשהיא במים, בתנאי שהיא קשורה לחוף (שלחן ערוך או"ח שלט, ז ובמשנה ברורה שם ס"ק לה).

15 כתב בשו"ת בית אפרים (יו"ד סימן נג) שאסור לסגור את נקב ההשקה לאחר הטבילה משום תיקון כלי. ויש להקל בתנאי שיסגור באופן רפוי ולא בחוזק, דהיינו שהפקק ינוע בתור חור ההשקה. וזה תלוי במחלוקת ראשונים שהביא המגן אברהם (סימן שיג ס"ק יא).

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,

הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

יועצים מדעיים:
הרב פרוי אברהם שטינברג
הרב פרוי דרור פיקסלר
הרב פרוי נתן קלר

חברי הועדה המייעצת:
הרב זלמן נחמיה גולדברג
הרב נחום אליעזר רבינוביץ

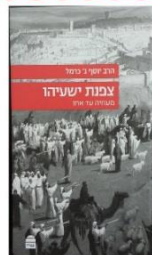
הספר משטר ומדינה בישראל על פי התורה (4 כרכים) מאת הרב נפתלי בר אילן,
יצא לאור בעריכה חדשה בהוצאת מכון "ארץ חמדה"

הספר מתמודד עם אתגרי השעה הניצבים בפני המדינה היהודית העצמאית ע"י ניתוח וביור מקיפים במקורות. בין הנושאים הנדונים - משטר דמוקרטי ומלוכני, שלטון החוק, הפרדת רשויות, ביקורת שיפוטית, טוהר השלטון, מדיניות פסקלית ומוניטרית, שירותי רווחה, סל תרופות, איכות הסביבה, משפט בינלאומי, אמנת ג'נבה, כבוד האדם וחירותו, פיתוח האישיות, זכויות אזרח ועוד ועוד. זכה בפרס הרב קוק ובפרס הרב ישראלי של מכון ארץ חמדה.

חדש - "צפנת ישעיהו" מאת הרב יוסף כרמל

הנביא ישעיהו פעל באחת מהתקופות הסוערות והדרמטיות ביותר בחיי האומה הישראלית, תקופה של ציפייה למשיח שנשברה ברעש אדמה נורא, וחוללה גם מהפך רוחני ופוליטי. האור בקצה המנהרה הפציע שוב רק בימי של חזקיהו. צפנת ישעיהו: מעזיזה עד אחז מפגיש אותנו עם שלושה מלכים שעמדו בצומת היסטוריה בתולדות עמנו: עוזיהו, המלך שדרש את האלוהים אך לקה בצרעת בעקבות חטאו; יותם, המלך הצדיק ביותר בתולדות עמנו; ואחז, המלך אשר הכיר בקב"ה אבל לא האמין בהשגחתו. בביאורו לנבואות ישעיהו, נצמד הרב כרמל, לדברי חכמינו וגדולי הראשונים, ומציע דרך מרתקת ללימוד תנ"ך בעקבות חז"ל. קריאה זו מבהירה את התכנית האלוהית ומבררת סוגיות עקרוניות באמונה. צפנת ישעיהו מגלה לקורא את משמעות הנבואות לדורו של הנביא ואת הרלוונטיות שלהן לדורנו.

לרכישה